

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Природничо-математичний факультет
Кафедра екології, географії та природокористування

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»

на тему:

**«Практичні аспекти впровадження Цілей сталого розвитку та їх
регіональні можливості на прикладі
Чернігівської міської громади»**

Виконала:
студентка IV курсу, 48 групи
спеціальності 101 Екологія
Козирева Дар'я Юріївна

Науковий керівник:
к.б.н., доц. Потоцька С.О.

Чернігів – 2025

Роботу подано до розгляду « _____ » _____ 20__ року.

Студент (ка) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри

(назва кафедри)

протокол № _____ від « _____ » _____ 20__ року.

Студент (ка) допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	7
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ВПРОВАДЖЕННЯ ЦСР В УКРАЇНІ.....	Ошибка! Закладка не определена. 2
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ І РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	Ошибка! Закладка не определена. 6
РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	27
4.1. Підвищення ефективності впровадження цілей сталого розвитку в Чернігові	27
4.2. Впровадження цілей сталого розвитку на рівні громад.....	32
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі концепція сталого розвитку є не лише стратегічним орієнтиром планетарного масштабу, але й нагальною необхідністю для кожної окремо взятої територіальної громади [13]. Цілі сталого розвитку (ЦСР), затверджені ООН у 2015 році як основа порядку денного на період до 2030 року, охоплюють широкий спектр соціальних, економічних та екологічних проблем. Вони слугують "дорожньою картою" для держав, регіонів та міст у впровадженні довгострокових стратегій, спрямованих на підвищення якості життя населення [7].

З огляду на розширення децентралізації в Україні, питання локалізації ЦСР набуває особливої ваги. Територіальні громади, зокрема Чернігівська міська громада, виступають ключовими виконавцями політики сталого розвитку. Місцеве самоврядування отримує нові повноваження та ресурси, що дає змогу адаптувати глобальні цілі до місцевих умов, беручи до уваги соціально-економічні та природно-географічні особливості.

Чернігів – місто з багатовіковою історією, розвиненою соціальною інфраструктурою, потужним освітнім та культурним потенціалом. Однак воно також стикається з проблемами, характерними для багатьох українських міст: старінням населення, міграційним відтоком молоді, екологічними викликами, зношеністю інфраструктури. Впровадження ЦСР в таких умовах не лише відкриває можливість підвищити стійкість громади, але й є інструментом для забезпечення її сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Новизна дослідження полягає у конкретизації практичних аспектів реалізації ЦСР саме на рівні міської громади, що дозволяє виявити як перепони, так і регіональні можливості, які можуть бути використані для досягнення глобальних цілей. У роботі акцентовано увагу на важливості міжсекторальної співпраці, інноваційних підходах до управління, розвитку цифрових технологій, а також залучення громадськості до процесу.

Мета дослідження: проаналізувати практичні аспекти втілення цілей сталого розвитку у Чернігівській міській громаді та визначити її регіональні можливості для досягнення цих цілей.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та значення ЦСР у глобальному та національному контекстах.
2. Дослідити нормативно-правове забезпечення втілення ЦСР в Україні.
3. Оцінити поточний стан та ініціативи з впровадження ЦСР у Чернігівській міській громаді.
4. Проаналізувати сильні та слабкі сторони громади в контексті реалізації ЦСР.
5. Запропонувати практичні рекомендації щодо покращення впровадження ЦСР на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження: процес впровадження ЦСР на рівні територіальної громади.

Предмет дослідження: практичні аспекти реалізації ЦСР та регіональні можливості Чернігівської міської громади.

Методи дослідження. У процесі роботи використано комбінацію загальнонаукових та спеціальних методів, включаючи аналіз нормативно-правових актів, контент-аналіз стратегічних документів, соціально-економічне моделювання, картографічний та статистичний аналіз, SWOT-аналіз та методи експертного опитування. Такий підхід дозволив забезпечити комплексну оцінку та зробити обґрунтовані висновки щодо потенціалу громади у реалізації ЦСР.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування Чернігова при розробці місцевих стратегій,

програм розвитку та бюджетного планування. Запропоновані рекомендації мають прикладний характер і можуть бути адаптовані іншими громадами України з урахуванням їхніх специфічних особливостей.

Проведене дослідження може стати основою для подальших практичних кроків громади на шляху до сталого розвитку. Зроблені висновки та надані рекомендації можуть бути корисними як для фахівців органів місцевого самоврядування, так і для представників громадського суспільства, донорських організацій та науковців, які досліджують локалізацію ЦСР в Україні.

Структура роботи. Робота складається з трьох основних розділів. У першому розділі розглядаються загальні теоретичні основи сталого розвитку та адаптація ЦСР в Україні. Другий розділ присвячено аналізу реального стану впровадження ЦСР у Чернігівській міській громаді. У третьому розділі наведено практичні рекомендації та інструменти вдосконалення реалізації ЦСР на місцевому рівні. У завершальній частині подано висновки та узагальнення результатів дослідження.

Таким чином, дослідження спрямоване на глибинне розуміння механізмів, потенціалу та викликів, які постають перед Чернігівською міською громадою у контексті досягнення сталого розвитку. Зважаючи на національні пріоритети та глобальні орієнтири, практична реалізація ЦСР у громадах стає наріжним каменем формування ефективної, соціально орієнтованої та екологічно збалансованої державної політики на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1 Поняття та цілі сталого розвитку

У 1992 році міжнародна конференція країн-членів ООН у Ріо-де-Жанейро рекомендувала як фундамент для прогресу світової спільноти концепцію сталого поступу, яка визначає принцип еволюції всієї природи, як його розуміє сучасна наука (рис.1.1) [15..

**Рис. 1.1. Поняття сталого розвитку в системі взаємодії
суспільства і довкілля [10]**

Перехід до сталого розвитку має забезпечити збалансоване розв'язання питань соціально-економічного розвитку та збереження сприятливого навколишнього середовища й природно-ресурсного потенціалу, враховуючи потреби сьогодення та майбутніх поколінь (рис. 1.2) [10].

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Рис. 1.2. Цілі сталого розвитку [10]

Загалом сталий розвиток відображає просту ідею: досягнення гармонії між суспільством та природою, вирішення протиріч (між природою і суспільством, між екологією та економікою, між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, між «багатими» та «бідними», між уже сформованими потребами людей та розумними потребами, між сучасними і майбутніми поколіннями тощо) (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Сильні та слабкі сторони ЦСР [1-2].

Сильні сторони ЦСР	Слабкі сторони ЦСР
Залучення інвестицій	Обмеженість бюджету громади
Активна громадськість	Старіння населення
Розвинена освіта	Відтік молоді
Досвід участі в грантах	Недостатня цифровізація
Smart-рішення	
Розвиток туризму	Залучення інвестицій

З метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня і якості життя населення, дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина затверджено Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року:

- 1) ліквідація бідності;
- 2) припинення голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування та сприяння сталому розвитку сільського господарства;
- 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці;
- 4) забезпечення всеохопної і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;
- 5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав та можливостей усіх жінок та дівчат;
- 6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією;
- 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких та сучасних джерел енергії для всіх;
- 8) сприяння поступальному, всеохопному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
- 9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохопній і сталій індустріалізації та інноваціям;
- 10) зменшення нерівності;
- 11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;
- 12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;
- 13) вжиття термінових заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;

14) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку;

15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття;

16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях;

17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку⁴. Питання сталого розвитку територій проходять наскрізним напрямом в переважній більшості досліджень галузі публічного управління та адміністрування, а також суміжних галузей.

1.2 Стратегія сталого розвитку Чернігівської області

Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року була затверджена ще у грудні 2019 року. Проте, через повномасштабне вторгнення РФ, План заходів з її реалізації на 2021-2023 роки вдалося повноцінно виконати лише за 2021 рік [12].

З метою врахування реальних потреб регіону були розроблені опитувальники для громадян та бізнесу, які розповсюджувалися через місцеві органи та їхні офіційні сторінки в соцмережах. Також робочою групою проведено SWOT-аналіз, на основі якого визначено проблемні питання, перспективи, ресурси, можливості, ризики та загрози. Згідно чинного законодавства, проєкт Стратегії пройшов процедуру стратегічної екологічної оцінки та громадське обговорення.

Область отримала позитивний висновок Міністерства розвитку громад та територій України щодо відповідності Державній стратегії та іншим нормативним документам.

Після проходження всіх цих етапів, 14 березня 2025 року, рішенням сесії обласної ради було затверджено оновлену Стратегію сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року. Документом визначено 5 стратегічних цілей [15-21].:

1. **«Чернігівщина – безпечний регіон»** – передбачає розмінування території, цивільний захист населення (створення системи оповіщення та захисних споруд), підвищення спроможності до національного спротиву, зменшення негативного впливу на довкілля, формування резервів матеріально-технічних ресурсів, енергетичну, продовольчу, інформаційну та кібербезпеку.

2. **«Комплексна відбудова інфраструктури»** – включає оцінку пошкоджень та руйнувань, визначення пріоритетності відновлення об'єктів, використання сучасних підходів (енергоефективність, безбар'єрність), залучення партнерської допомоги, забезпечення житлом тих, хто його втратив, та покращення якості життя.

3. **«Відновлення бізнесу та розбудова нової економіки регіону»**. Нові цілі й завдання, які максимально сприяють сталості й відкритості та поєднують інновації, активізацію підприємницьких ініціатив, розвиток самозайнятості населення, залучення інвестицій, активну співпрацю з міжнародними партнерами. Також визначено напрямки смарт-спеціалізації регіону, максимально направлені зусилля на їх розвиток.

4. **«Збереження і розвиток людського потенціалу»**. Це основа, на яку спрямовані три попередні цілі. Передбачає доступ до якісної освіти, медичної допомоги на всіх рівнях, відновлення фізичного та ментального здоров'я людей, гендерну рівність та безбар'єрність, підтримку ВПО, захист прав ветеранів війни та їх інтеграцію в суспільство, а також сприяння культурній компоненті, формуванню національної ідентичності та патріотизму.

5. **«Розвиток ефективного багаторівневого врядування з врахуванням**

процедур і кращих практик ЄС». Основне тут – використання територіально–орієнтованого підходу, розвиток цифрової інфраструктури та впровадження електронних сервісів, надання якісних адміністративних послуг, максимальне залучення громад до участі в європейських програмах та проєктах, розвиток міжнародного територіального співробітництва.

РОЗДІЛ 2.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ВПРОВАДЖЕННЯ ЦСР В УКРАЇНІ

2.1 Постановка проблеми у загальному вигляді та її взаємозв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Нормативно-правове підґрунтя впровадження Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні визначається низкою документів, які окреслюють стратегію та інструменти для досягнення цих цілей. Ключовим серед них є Указ Президента України від 30 вересня 2019 року №722 "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року". Цей указ встановлює національні пріоритети та адаптує глобальні цілі сталого розвитку до українських реалій. Значущу роль також відіграють: Національна доповідь "Цілі сталого розвитку: Україна", що містить аналіз поточної ситуації та рекомендації щодо досягнення ЦСР, та План заходів з реалізації ЦСР, затверджений Кабінетом Міністрів України [2, 9, 11].

У нашій державі, подібно до інших країн світу, активно розвивається та впроваджується стратегічний підхід до планування сталого розвитку територій різних типів. На сьогоднішній день суттєво змінюються функції, що реалізуються в процесі планування, переосмислюється роль планування в системі місцевого самоврядування. Воно поступово перетворюється на інструмент підвищення конкурентоспроможності територій і регіонів, засіб консолідації різних суб'єктів територіального розвитку навколо нових цінностей та довготермінових пріоритетів.

Отже, головним завданням при стратегічному плануванні сталого розвитку територій є дотримання ключових принципів:

- орієнтація на потреби та інтереси людей;
- досягнення консенсусу щодо довгострокової мети розвитку території;
- всебічність та цілісність;

- здійснення комплексного аналізу стану розвитку територіальних громад;
- обов'язковість моніторингу та оцінювання;
- наявність відповідальності та лідерства на місцевому рівні;
- вдосконалення існуючих механізмів та стратегій;
- взаємозв'язок між національним та місцевим рівнями.

2.2 Цілі сталого розвитку в Україні

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН в Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку [6].. Підсумковим документом Саміту стали “Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року”, який окреслив 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань. Завдання національного розвитку, індикатори для моніторингу їх виконання та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року було відображено в Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна”. У 2019 році Президент України, своїм указом, підтримав прагнення до досягнення Цілей сталого розвитку та результати їхньої адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна”.

У свою чергу, Урядом було внесено зміни до Регламенту Кабінету Міністрів України, якими передбачено, що у процесі формування та реалізації державної політики України враховується необхідність досягнення Цілей сталого розвитку. Таким чином, на державному рівні Цілі сталого розвитку затверджено у якості орієнтирів для розробки програмних та прогнозних документів.

У липні 2020 року Україна на Політичному форумі високого рівня зі сталого розвитку під егідою Економічної і соціальної ради ООН представила світовій спільноті перший Добровільний національний огляд стану досягнення Цілей сталого розвитку.

Для забезпечення ефективної координації імплементації Цілей сталого розвитку на національному рівні була створена міжвідомча робоча група з питань забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку, затверджено Положення про неї та її посадовий склад.

Головою зазначеної групи, враховуючи кроссекторальний характер Цілей сталого розвитку, визначено Міністра Кабінету Міністрів України, а до складу увійшли представники міністерств, інших державних органів, а також представники міжнародних та громадських організацій, наукових установ. При міжвідомчій робочій групі по кожній з 17 Цілей створено робочу групу, які очолюють заступники Міністрів профільних міністерств. В рамках роботи робочих груп проведено перегляд національних завдань та індикаторів.

За результатами роботи Урядом було схвалено розпорядження “Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні” (від 29 листопада 2024 р. № 1190), яким було затверджено національні завдання, індикатори їх досягнення, цільові значення до 2030 року та визначено координаторів по кожній ЦСР [14].

Нові національні завдання та індикатори було визначено, зокрема, з урахуванням воєнного стану: завдання щодо відбудови та відновлення наслідків збройної агресії російської федерації, розмінування замінованих територій, екологічної кризи, спричиненої в тому числі збройною агресією росії, наявності та облаштування укриттів тощо.

У свою чергу, розпорядженням передбачено, що Державна служба статистики забезпечує збір та оприлюднення даних за індикаторами. У цьому контексті слід зауважити, що з 2019 року діє система моніторингу досягнення Цілей сталого розвитку, що розміщена на сайті Державної служби статистики та дозволяє візуалізувати оцінку поточного прогресу. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади за участю державних органів та інших відповідальних за розрахунок даних за індикаторами досягнення Цілей сталого розвитку забезпечують збір даних за індикаторами та

розробляють метадані, за формою, затвердженою розпорядженням. 30 січня 2025 року Секретаріатом Кабінету Міністрів було представлено презентацію щодо Цілей сталого розвитку під час двосторонньої зустрічі України та Європейської Комісії в рамках здійснення офіційного скринінгу відповідності законодавства України праву ЄС за переговорним розділом 30 “Зовнішні зносини”.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ І РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

3.1. Екологічні виклики Чернігівщини, які потребують розв'язання для поступу ЦСР

Екологічні проблеми, зокрема загрози для здоров'я мешканців [13].: 1) забруднення водойм випусками шкідливих речовин зі стічними водами комунальних служб та промислових об'єктів; 2) зміни гідрологічного та гідрохімічного стану малих річок міста; 3) забруднення підземних водоносних горизонтів;

4) забруднення повітря викидами шкідливих речовин; 5) управління відходами I-III класів небезпеки, побутовими відходами;

6) підтоплення територій міста;

7) утилізація відходів енергетичної галузі;

8) розповсюдження екзогенних геологічних процесів;

9) збереження природно-заповідного фонду;

10) загроза втрати територій через розмивання берегів та відрізання земель;

11) наслідки військової агресії.

Чернігів – адміністративне, промислове та культурне серце Чернігівщини, розташоване на правому березі річки Десна. Згідно з Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів зараховано до переліку історичних міст.

За даними на 01.01.2022 (остання статистична інформація) кількість наявного населення міста сягала 282,7 тис. осіб, що становить близько 45% міського населення області.

Згідно з інформацією з реєстру територіальної громади міста Чернігова на 01.07.2023, кількість осіб, місце проживання яких зареєстровано у Чернігові, складає 275,2 тис. осіб.

Місто Чернігів має компактну планувальну структуру, що сформувалася на правому березі річки Десна неподалік від столиці країни – міста Києва та міжнародних аеропортів «Бориспіль» та «Київ (Жуляни)», а також поблизу міжнародної траси Е-95 Європа-Азія.

Основними видами діяльності суб'єктів господарювання міста є надання послуг, роздрібна та оптова торгівля, виробництво промислової продукції. Найбільше в місті виробляють продукції підприємства переробної промисловості. Галузями, які визначають розвиток промислового виробництва та мають у галузевій структурі переробної промисловості найбільшу частку виробленої продукції, є виробництво харчових продуктів та напоїв, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, виробництво автотранспортних засобів. У місті розвинене складське господарство, що забезпечує зберігання продукції, обслуговування галузей матеріального виробництва.

У Чернігові приховано величезний туристичний скарб: історичні та архітектурні перлини, а також місця, що розкривають життя та справи славетних постатей минулого.

Російська агресія проти України залишила глибокий екологічний та економічний слід у Чернігівській області й у самому Чернігові, як от: отруєне повітря, землі та вода, затоплені території, зруйновані або пошкоджені природні заповідники, лісові пожежі й багато іншого. Нижче наводимо перелік потенційно небезпечних об'єктів м. Чернігова (табл.3.1).

Проблема управління відходами вимальовується як одна з найактуальніших серед екологічних викликів, з якими стикається Чернігівська міська територіальна громада. Відходи, будучи одним з ключових факторів забруднення навколишнього середовища, накопичуються в місті в обсягах, що значно перевищують можливості їх утилізації та переробки (рис. 3.1.).

**Перелік потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів
підвищеної небезпеки, розташованих на території м. Чернігова [19].**

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об'єкту	Вид небезпеки об'єкта
1	Автомобільна газова наповню-вальна компресорна станція, АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз»	ВПНО
2	Чернігівський газонаповнювальний пункт, ТОВ «Харківрегіонгаз»	ВПНО
3	АГЗС, ТОВ «Харківрегіонгаз»	ВПНО
4	Газові мережі, АТ «Оператор газорозподільної системи «Чернігівгаз»	ВПНО
5	ПАТ «Облтеплокомуненерго» (35 котелень)	ВПНО
6	АЗС № 1, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
7	АЗС № 2, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
8	АГЗС № 3, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
9	АЗС № 5, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
10	АЗС № 6, ТОВ «СІВЕР ОІЛ»	ВПНО
11	Державна організація «Комбінат «Айстра» Державного агентства резерву України	ВПНО
12	АЗС № 10, ТОВ «НОРД ОІЛ»	ВПНО
13	АЗС № 11, ТОВ «НОРД ОІЛ»	ВПНО
14	АЗС № 25/001, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
15	АЗС № 25/003, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
16	АЗС № 25/004, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
17	АЗС № 25/005, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
18	АЗС, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
19	АЗС з АГЗП №3, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
20	АЗС з АГЗП №4, ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	ВПНО
21	АЗС, ТОВ «ЛЕРСЕН ЛТД»	ВПНО
22	АЗС «ОККО» № 15, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
23	АЗС «ОККО» № 14, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
24	АЗС з АГЗП «ОККО» № 16, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
25	АЗС «ОККО» № 46, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
26	Квартирно-експлуатаційний відділ м. Чернігів, АЗС	ВПНО

Продовження табл. 3.1.

27	ТОВ «Компанія «Чернігів-автогаз» АГНКС – 360	ВПНО
28	АГЗП	ВПНО
29	АЗС з АГЗП № 1, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
30	АЗС з АГЗП № 2, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
31	АЗС з АГЗП №4, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
32	АГЗП ТОВ «ПРЕТОРІЙ БУД»	ВПНО
33	ПП «ФІРМА «БІЛЛ» , АЗС	ВПНО
34	Склад ППМ, ТОВ «Спутнік-Тревел ЛТД»	ВПНО
35	ПАТ «Чернігівське АТП-17462», склад паливо-мастильних матеріалів	ВПНО
36	Чернігівська дирекція Українського ДППЗ «Укрпошта», склад паливо-мастильних матеріалів	ВПНО
37	АЗС, КП «АТП-2528»	ВПНО
38	АГЗС, КП «АТП-2528»	ВПНО
39	ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ЛІКАРНЯ, Киснева станція ГХК-3/1,6.	ВПНО
40	АГЗП, ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО
41	АГЗП, ТОВ «ПАНТЕРА ЛТД»	ВПНО
42	АГЗП, ТОВ «ГАЗ-РЕСУРС»	ВПНО
43	АГЗП ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО
44	Моторновагонне депо ДТГО ПЗЗ	ВПНО
45	Багатопаливна АЗС, ТОВ «ТРАНСОЮЗ»	ВПНО
46	ПАТ «Метиз»	ПНО
47	ТОВ «Український кардан»	ВПНО
48	ТОВ «Чернігівський автозавод»	ВПНО
49	ПрАТ «Чернігівський завод радіоприладів «ЧЕЗАРА»	ВПНО
50	Газове господарство, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ	ХНО (соляна к-та, ступінь небезпеки – 3), ВПНО
51	Реагентне господарство, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ХНО
52	Мазутосховище, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
53	Золовідвали, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
54	АЗС, КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ВПНО
55	Залізнична станція Чернігів	ВПНО
56	ПрАТ «ЧЛГЗ «ЧЕРНІГІВСЬКА ГОРІЛКА»	ВПНО
57	Пристанційна база	ВПНО

Продовження табл. 3.1.

58	Чернігівське відділення ПрАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна»	ХНО (аміак, ступінь небезпеки 3)
59	ТДВ «Продовольча компанія «Ясен»	ВПНО
60	ПАТ «Чернігівський молокозавод» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ХНО (Аміак, ступінь небезпеки – 3)
61	АЗС, ПАТ «Чернігівський молокозавод» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ВПНО
62	ПАТ «Млибор»	ВПНО
63	ПрАТ «Чернігівська макаронна фабрика» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ВПНО
64	ПрАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ВПНО
65	ТОВ «Чексіл-Автосервіс»	ХНО (оцтова кислота, ступінь небезпеки – 4)
66	ТОВ «Чернігівський хлібокомбінат № 2»	ВПНО
67	ТОВ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика»	ПНО
68	ТОВ «Чернігівський ковальський завод»	ВПНО
69	ТОВ «Сівертекс»	ПНО
70	ПрАТ «Чернігівська швейна фабрика «Еlegant»	ПНО
71	ТОВ «Чернігівська фабрика лозових виробів» <i>(наразі не є економічно активним)</i>	ПНО
72	КНП «Пологовий будинок» Чернігівської міської ради, киснева станція	ВПНО
73	ТОВ «Чернігівторг» ТЦ з продажу будівельних матеріалів «ВЕНА»	ПНО
74	ТОВ «Ростра» ТЦ «Рояль»	ПНО
75	ТОВ «ТАН»	ВПНО
76	ТОВ «Монофіломент»	ВПНО
77	Дочірнє підприємство «171 Чернігівський ремонтний завод»	ВПНО
78	АГЗП, ТОВ «ГОЛДЕН ГАЗ»	ВПНО
79	АГЗП, ТОВ «ГОЛДЕН ГАЗ»	ВПНО
80	ТОВ «ФУДКОМ» супермаркет «ВЕЛМАРТ»	ПНО
81	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
82	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
83	Магазин ПП «Седам-Маркет»	ПНО
84	ТОВ «Смена «ТРЦ «HOLLYWOOD»	ПНО
85	КП «Чернігівводоканал» (КНС – 5 од. ВНС – 4 од.)	ЕНО

Продовження табл. 3.1.

86	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
87	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
88	АГЗП ТОВ «СВГ Транс»	ВПНО
89	Багатопаливна АЗС	ВПНО
90	АГЗП ТОВ «Райселькомунбуд»	ВПНО
91	Багатопаливна АЗС, з пунктом сервісного обслуговування ТОВ «Астра» (2 одиниці відповідно до розташування)	ВПНО
92	ТОВ «АДЕ-ТРАНС»	ВПНО
93	ТОВ «ТРАНС ЛАЙН ГРУП», паливний модуль	ВПНО
94	АТ «БУДІНДУСТРІЯ», склад ПММ	ВПНО
95	КП «ЖЕК – 13» Чернігівської міської ради, склад балонів з пропан – бутаном та киснем	ВПНО
96	АЗС, ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	ВПНО
97	Корпорація УКРТРАНСБУД», склад ПММ	ВПНО
98	ПП «ПРОММЕХАНІЗАЦІЯ», газова котельня відомчого готелю «Ріверсайд»	ВПНО
99	Пункт зберігання та видачі ПММ ФОП Качанов А.А.	ВПНО
100	Газова котельня, трубопровід природного газу ТОВ «СІЛЬПО – ФУД», магазин «СІЛЬПО»	ВПНО
101	Паливозаправний пункт лісо-транспортної ділянки ДП «Чернігівський лісгосп»	ВПНО

Під час бойових дій в м. Чернігові пошкодження отримали наступні об'єкти (табл. 3.2).

Табл. 3.2.

**Потенційно небезпечні об'єкти, що отримали пошкодження
під час бойових дій [21].**

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об'єкту	Вид небезпеки об'єкта
1	Державна організація «Комбінат «Айстра» Державного агентства резерву України	ВПНО
2	АЗС № 25/003, ЧВ по реалізації нафтопродуктів ПАТ «УКРНАФТА»	ВПНО
3	АЗС «ОККО» № 14, ПП «ОККО-ДРАЙВ»	ВПНО
4	АЗС з АГЗП № 1, ТОВ «МС-2018»	ВПНО
5	АГЗП, ТОВ «ГАЗ-РЕСУРС»	ВПНО
6	АГЗП, ТОВ «АВАНТАЖ 7»	ВПНО

Продовження табл. 3.2.

7	АЗС, ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	ВПНО
8	ТОВ «Український кардан»	ВПНО
9	Чернігівське відділення ПрАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС Україна»	ХНО (аміак, ступінь небезпеки – 3)
10	ПАТ «Млибор»	ВПНО
11	ПрАТ «Чернігівська кондитерська фабрика «Стріла»	ВПНО
12	ТОВ «Чексіл-Автосервіс»	ХНО (оцтова кислота, ступінь небезпеки – 4)
13	ТОВ «Чернігівський ковальський завод»	ВПНО
14	ТОВ «Сівертекс»	ПНО
15	ТОВ «ТАН»	ВПНО
16	Дочірнє підприємство «171 Чернігівський ремонтний завод»	ВПНО
17	КЕП «ЧЕРНІГІВСЬКА ТЕЦ»	ХНО (соляна кислота, ступінь небезпеки – 3), ВПНО

Умовні позначення:

- ВПНО – вибухопожежонебезпечний об'єкт
 ХНО – хімічно небезпечний об'єкт
 ПНО – потенційно (пожежо) небезпечний об'єкт
 ЕНО – екологічно небезпечний об'єкт

Зведені дані, починаючи з 2020 року, зазнали змін у зв'язку з переглядом методології статистичних обчислень (врахування даних підприємств за місцем їх реєстрації), що робить їх некоректними для порівняння з попередніми періодами.

За рівнем скидів забрудненої води, викидів шкідливих сполук в повітря, утворення відходів, місто Чернігів належить до міст із середнім ступенем негативного впливу на стан здоров'я населення. Експертні оцінки засвідчують, що зростання забруднення навколишнього середовища провокує захворюваність на низку недуг.

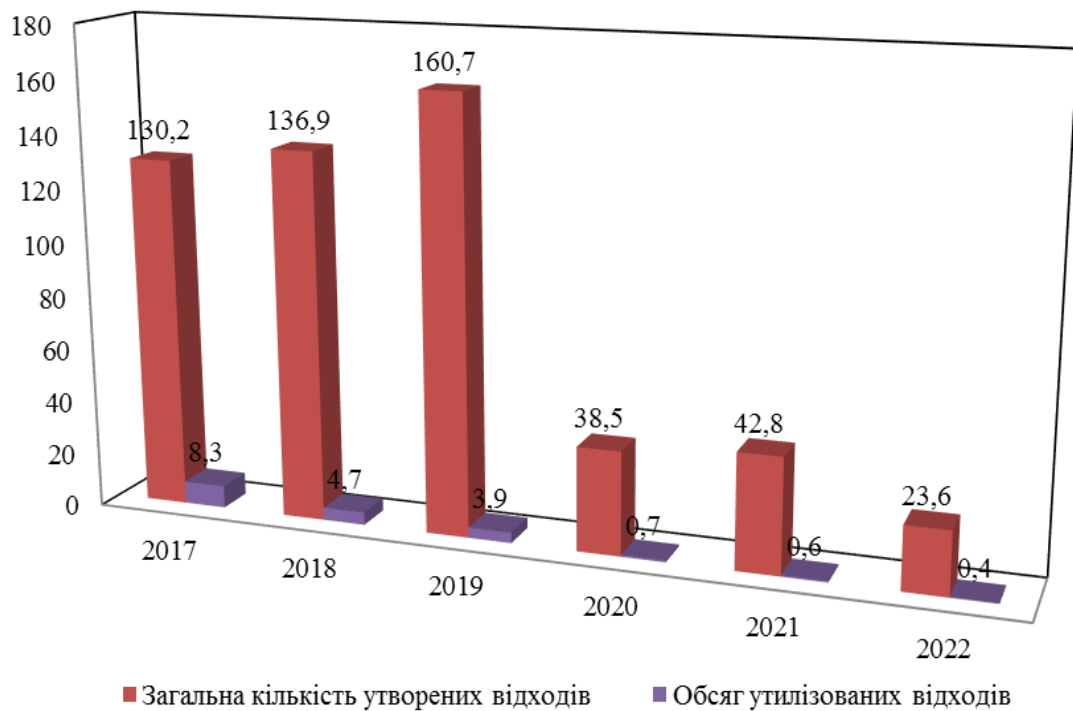

Рис. 3.1. Утворення та утилізації відходів у м. Чернігові

Російська військова агресія проти України спричинила серйозні демографічні та екологічні зміни для Чернігівської міської територіальної громади, призвела до значної міграції населення, особливо жінок і дітей, які вимушені були залишити межі громади, внаслідок чого у 2022 році було зафіксовано значне зменшення народжуваності [12].

Демографічна ситуація в місті Чернігові у 2022 році істотно погіршилася (дані Головного управління статистики в Чернігівській області) (табл. 3.3).

Табл. 3.3

Демографічна ситуація у місті Чернігові [18].

Показник	2020	2021	2022
Народжуваність (на 1000 населення)	8,4	7,7	3,9
Смертність (на 1000 населення)	14,9	16,6	15,7
Природний рух населення	-6,5	-8,9	-11,8

Зниження народжуваності на тлі зростання показника смертності вплинуло на зростання від'ємного значення природного руху населення (рис. 3.2).

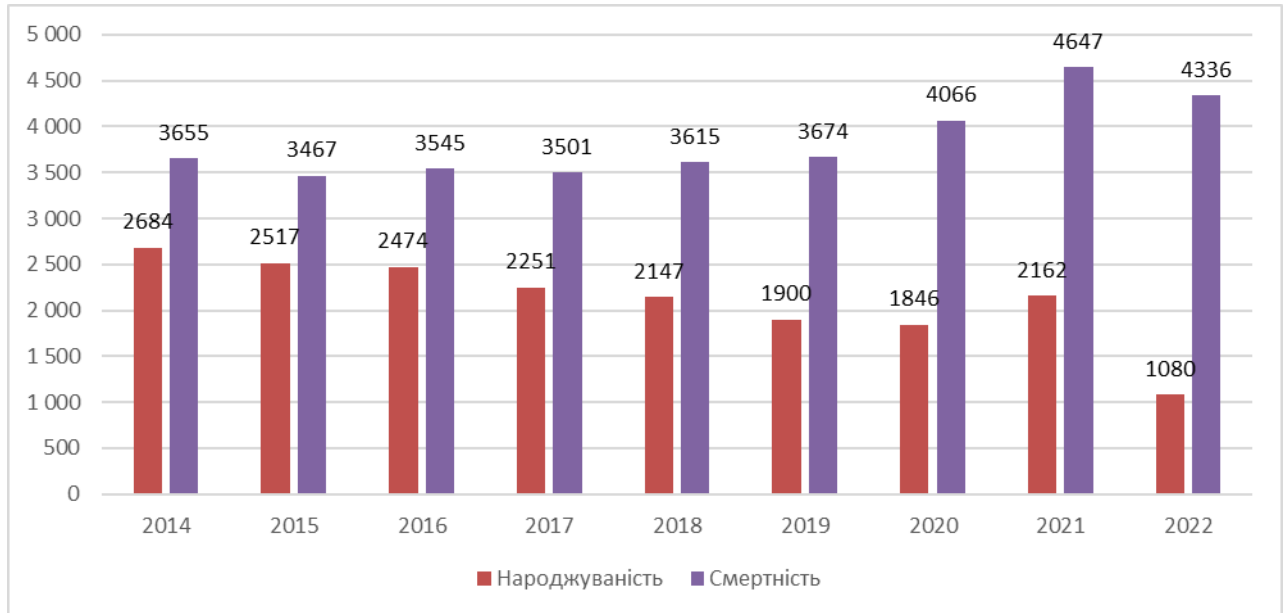

Рис. 3.2. Динаміка народжуваності та смертності у Чернігівській міській територіальній громаді, осіб

Показники основних індикаторів освіти та здоров'я в Чернігові у 2024 році. Вона відображає [15].:

- високий рівень охоплення середньою освітою (98%);
- нижчий показник доступу до медичних послуг (74%);
- очікувану тривалість життя — лише 69 років.

3.2. Загальний контекст і зовнішня підтримка

Чернігівська область активно інтегрована у процеси регіонального розвитку та відновлення після воєнних дій через взаємодію з міжнародними партнерами.

Зокрема:

- ПРООН та ЄС провели форум 1 листопада 2023 року, на якому було понад

120 учасників, для координації стратегічних напрямків регіону та посилення ролі громади в плануванні.

- Другий форум у листопаді 2024 року сфокусував обговорення на переході від гуманітарного відновлення до сталого довгострокового планування.

Таким чином, Чернігів – одна з ключових громад, де відбувається синергія між міжнародною підтримкою та місцевим управлінням.

Інституційне та стратегічне оформлення [10].

Угоди та меморандуми:

- Чернігів з 2011 року підписав Європейську “Угоду мерів”, але план дій з енергоефективності було розроблено тільки у 2015 році, після критики.
- У 2024 році підписано меморандум з GIZ щодо посилення інституційної стійкості критичної інфраструктури, зокрема водо- та теплопостачання, медичної сфери та освіти.
- Також у 2024 році реалізовано німецько-український проєкт з відновлення та розвитку інфраструктури бізнесу, який має документальне оформлення.

Плани та стратегії:

- Стратегічними документами є Стратегія розвитку області та документи ОВА, узгоджені з міжнародними проєктами.
- Чернігів долучився до програми тренінгів з відновлення громад у січні 2025 року — це підвищило спроможність медичних, енергетичних та водоканальних установ.

Це демонструє значну законодавчу та програмну активність в межах підтримки ЦСР.

Секторальна реалізація ЦСР

ЦСР 6 — Чиста вода та санітарія

- В рамках проєкту GIZ-UNDP суттєво відновлено водопровід, що обслуговує 42 000 мешканців та близько 40 підприємств.
- Здійснено реконструкцію водогону на вулиці Квітневій.

ЦСР 3 — Міцне здоров'я і добробут

- Модульне консультативно-діагностичне відділення лікарні (з електроенцефалографією, аудіометрією) було побудовано завдяки GIZ, на що витрачено близько 60 млн грн.
- Реалізується латвійський проєкт з відновлення п'яти об'єктів соціальної інфраструктури, який зосереджено на дитячих садках та лікарні в Чернігові.

ЦСР 7 – Доступна чиста енергія

- Спостерігається перехід до енергоменеджменту та системи моніторингу споживання енергоносіїв у бюджетних будівлях.
- Проєкт GIZ підтримав тепло модернізацію пологового будинку, будівництво модульної лікарні та утеплення закладів.

Табл. 3.2.1.

SWOT-аналіз

Компонент	Сильні сторони	Слабкі сторони
Інституційні	Активна співпраця міськради з міжнародними донорами; високий рівень тренінгів	Відсутність постійної координації у статусі центра (рада ЦСР); запізнення в плануванні “Угоди мерів”
Технічні	Реалізовані проєкти водопостачання, модульної лікарні, тепло- та водомодернізації	Фрагментарність заходів, їх ситуативність, недосконалий моніторинг
Фінансові	Залучення грантових та донорських коштів (ЄС, GIZ, ПРООН, Латвія)	Зрідка — власне фінансування; залежність від зовнішньої допомоги
Соціальні	Активна участь громади у форумах, тренінгах, інтерв'ю	Недостатнє інформування й залучення широких верств населення

ЦСР 11 – Смарт-місто та життєздатна інфраструктура

- Є напрацювання концепції “історико-екологічного центру” з ізоляцією зелених зон, безбар'єрністю та пішохідними просторами.
- Моніторинг енерговитрат, участь у “Угоді мерів” — це ознаки руху до смарт-рішень.

РОЗДІЛ 4.

**ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
В ЧЕРНІГОВІ**

4.1. Підвищення ефективності впровадження цілей сталого розвитку в Чернігові

Стратегія сталого розвитку області на період до 2027 року (далі – Стратегія) створена згідно з конституційним принципом пріоритету інтересів людини у регіональній політиці.

Стратегію розроблено з використанням найкращого європейського та українського досвіду, за підтримки Директорату регіонального розвитку Міністерства розвитку громад та територій України, Групи радників з впровадження державної регіональної політики Програми «U-LEAD з Європою» [7].. Стратегія області також ставить перед собою амбітну мету та значуще завдання – перетворити Чернігівщину на інвестиційно та туристично привабливий, конкурентоспроможний, екологічно чистий, доброзичливий, соціально стабільний, комфортний для життя, роботи та відпочинку регіон, з унікальним природно-рекреаційним потенціалом, сприятливими умовами для ведення бізнесу, інноваційною економікою, високим рівнем інформатизації та сучасною сферою послуг.

Стратегія розглядається як плановий документ найвищого рівня в регіоні, а отже її реалізація потребує зосередження фінансових, фізичних та людських ресурсів. Передбачається, що всі зусилля адміністративних органів, громадського суспільства, наукових кіл і громадян будуть спрямовані на успішну реалізацію пріоритетів та заходів, передбачених Стратегією. Об'єднання зусиль усіх гілок влади області, її міст, та громад зможуть забезпечити досягнення стратегічного бачення та створення регіону сталого розвитку, у якому гармонійно поєднуюватимуться інноваційна промисловість,

екологічне сільське господарство, висока якість людського капіталу та безпечне довкілля. Відтак, зосередження та належна координація наявних фінансових ресурсів, одержаних з бюджетів усіх рівнів, власних коштів підприємств, іноземних та вітчизняних інвесторів, коштів міжнародних фінансових організацій, надасть можливість забезпечити досягнення цілей, окреслених у цій Стратегії

Процес підготовки стратегії

На сесії обласної ради 4 квітня 2019 року було ухвалено рішення розпочати розробку *Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки* [3].

Після виявлення основних тенденцій і проблем розвитку області було проведено аналіз потенціалу регіону. В основу методики виконання цієї роботи було покладено SWOT-аналіз. Це процес встановлення взаємозв'язку між внутрішніми (сильними і слабкими сторонами) та зовнішніми (можливостями і викликами) факторами, що мають стратегічне значення для розвитку регіону. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики та ризики, які є основою формулювання стратегічних та оперативних цілей розвитку регіону на довгострокову перспективу. Робоча група визначила стратегічне бачення розвитку регіону – перспективи соціально-економічного та інноваційного розвитку регіону в довгостроковому періоді з урахуванням його унікальних особливостей.

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії необхідно створити систему моніторингу та оцінки ефективності її впровадження. Загалом, Стратегія реалізовуватиметься через технічні завдання на проекти регіонального розвитку, що впливають з оперативних цілей Стратегії, регіональні цільові програми, щорічні програми економічного і соціального розвитку, а також стане підґрунтям ухвалення управлінських та бюджетних рішень щодо розвитку області.

Загалом, процес розробки РСР став підставою для налагодження партнерства між обласною державною адміністрацією, обласною радою, районними державними адміністраціями, міськими та районними радами, об'єднаними територіальними громадами, вищими навчальними закладами, а також широким колом організацій громадянського суспільства. Таке партнерство є важливим кроком для того, щоб стратегічний документ став надбанням усіх зацікавлених сторін, аби згодом було забезпечено суспільну підтримку реалізації заходів та технічних завдань на проекти регіонального розвитку Плану з реалізації Стратегії [5].

Потенційні приклади реалізації стратегії в м. Чернігові наведено в таблиці (табл. 4.1)

Табл. 4.1

Приклади проєктів ЦСР по районах Чернігова [21].

Район	Приклади проєктів ЦСР
Деснянський	- SECAP: термомодернізація будівель мерії та поліклінік - Розвиток велоінфраструктури
Іванівка	- Школи обладнані ІТ-класами (ЦСР 4) - Пункти роздільного збору сміття
Нива	- Створення зеленої зони з дитячим майданчиком (ЦСР 11) - Інсталяція сонячних панелей
Новозаводський	- Центр підтримки підприємництва - Еко-просвіта в бібліотеках та школах (ЦСР 9–12)
Шерстянка	- Модернізація ФАПів, медицина (ЦСР 3) - Камера моніторингу якості повітря (ЦСР 13)

Основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку області.

Чернігівська область є однією з найбільших за територією (31,9 тис. км², 5,3% площі України). Область розташована на крайній півночі України та межує на північному заході з Гомельською областю Республіки Білорусь, на півночі – з Брянською областю Російської Федерації, на сході – з Сумською, на заході та південному заході – з Київською та на півдні – з Полтавською областями України (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Чернігівська область на карті України [20].

Однією з *переваг* географічного розташування області є невелика відстань від столиці України (автомобільним сполученням 141 км, залізничним сполученням 209 км).

Недолік - несприятливе географічне розташування стосовно країн Європи та інших регіонів України (віддаленість від кордонів ЄС, морських портів, південних і західних регіонів України).

Основними проблемами Чернігівської області є (Табл. 4.2.-4.3):

- Безробіття та рівень безробіття.
- Міграційні процеси, що відбуваються в області.

- Економічний розвиток регіону.
- Кількість смертності та народжуваності
- Здоров'я населення.
- Екологічна ситуація.

Табл. 4.2.

Індикатори ЦСР [1-4].

ЦСР	Індикатори
ЦСР 3 (Здоров'я)	Смертність, кількість лікарів на 10 тис. осіб
ЦСР 4 (Освіта)	Частка учнів із доступом до ІТ у школах
ЦСР 8 (Економіка)	Рівень зайнятості, частка МСБ
ЦСР 11 (Міста)	Кількість громадського транспорту на душу
ЦСР 13 (Клімат)	Рівень викидів CO ₂ на жителя

Табл. 4.3.

Зведений розрахунок зменшення викидів CO₂ до 2020 року

Сектори	Всього викидів у базовому 2008 р., т/рік	Всього викидів у 2020 р., т/рік	Зменшення викидів CO ₂ , %
АТ «Облтеплокомуненерго»	148 162	115 719	-21,90%
Населення	463 125	412 268	-10,98%
Бюджетні установи	55 144	46 445	-15,77%
Житлово-комунальне господарство	125 593	84 646	-32,60%
Транспорт	497 356	422 633	-15,02%
Всього	1 289 380	1 081 711	-16,11%

Демографічна ситуація, ринок праці

За національним складом область належить до мононаціональних. Українці складають більшість населення Чернігівщини (93,5 %). За останні 5 років чисельність населення області скоротилась майже на 50 тис. осіб, або на 4,7 %, в т.ч. міського на 3,4 % (23,2 тис. осіб), сільського на 7,1 % (26,8 тис. осіб). У 2018 році кількість населення становила 1005,8 тис. осіб, у 2014 році – 1055,7 тис. осіб. Щорічне скорочення населення складало в середньому 0,98 %. У міських поселеннях проживало 655,6 тис. осіб, що складає 65,2 % від загальної чисельності населення області, у сільських – 350,1 тис. осіб, або 34,8%. Область тривалий час була та залишається регіоном з перевагою міського населення над сільським.

Складну демографічну ситуацію в області ускладнюють наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Техногенне та радіоактивне забруднення атмосфери, ґрунтів, водойм веде до численних мутацій генів. Це може спричинити зменшення народжуваності, збільшення кількості вад розвитку серед новонароджених, поширення спадкових хвороб та виявлення їх нових форм. Також суттєвий вплив має початок та продовження війни на території України.

4.2. Впровадження цілей сталого розвитку на рівні громад

Впровадження Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) на рівні громад має ключове значення для досягнення глобальної стійкості. У Чернігівській міській громаді вже реалізуються окремі ініціативи, але вони потребують систематизації, посилення координації та кращого врахування місцевої специфіки. Досвід громади свідчить про наявний потенціал, проте існують певні перешкоди: фінансові обмеження, недостатній рівень обізнаності населення, обмеженість інституційних механізмів.

Інституційне посилення управління ЦСР

1. Однією з першочергових рекомендацій є створення або посилення роботи ***координаційної ради з питань сталого розвитку*** при міській раді

Такий орган покликаний:

- координувати реалізацію стратегій розвитку громади відповідно до ЦСР;
- здійснювати моніторинг та оцінку ефективності вжитих заходів;
- сприяти міжвідомчій співпраці між управліннями та відділами;
- залучати громадськість та експертів.

2. Розробка *Локальної програми сталого розвитку* Необхідно ініціювати розробку Локальної програми впровадження ЦСР до 2030 року, яка включатиме:

- адаптовані цілі та індикатори з урахуванням потреб громади;
- конкретні заходи в сферах освіти, охорони здоров'я, екології, економіки, інфраструктури;
- механізми фінансування та оцінки прогресу.

3. *Освітні та інформаційні кампанії*

Рекомендується:

- провести серію інформаційних кампаній про ЦСР у школах, вишах, серед громадськості;
- запровадити курси для посадових осіб місцевого самоврядування щодо імплементації ЦСР;
- створити інтерактивну онлайн-платформу для моніторингу прогресу громади в досягненні цілей.

4. *Розширення партнерств та залучення громадськості*

Для підвищення ефективності варто:

- активно залучати громадські організації, бізнес, освітні установи до реалізації проєктів;
- запровадити механізми партисипативного бюджету для фінансування ініціатив, що відповідають ЦСР;
- організовувати публічні консультації щодо стратегічних рішень громади.

5. Удосконалення системи моніторингу

Для ефективного впровадження ЦСР необхідно:

- створити локальну систему збору даних за індикаторами ЦСР;
- запровадити щорічну аналітичну доповідь про прогрес у впровадженні ЦСР у Чернігівській міській громаді;
- використовувати ГІС-технології для візуалізації даних щодо сталого розвитку.

6. Рекомендації за напрямками ЦСР

ЦСР 3: Міцне здоров'я та благополуччя

- модернізувати інфраструктуру медичних закладів;
- впровадити програми профілактики захворювань, зокрема серед сільського населення громади.

ЦСР 4: Якісна освіта

- підтримати інклюзивну освіту та цифрову грамотність;
- зміцнити партнерства між школами, університетами та НГО.

ЦСР 11: Сталий розвиток міст

- запровадити концепцію «розумного міста» (Smart City);
- підтримати розвиток громадського транспорту та безпечних пішохідних зон.

ЦСР 13: Боротьба зі зміною клімату

- розробити місцевий кліматичний план адаптації;
- підвищити енергоефективність громадських будівель.

Напрями дій за ключовими ЦСР

ЦСР	Практична реалізація
ЦСР 3 – Міцне здоров'я психосоціальних послуг	Модернізація первинної медицини, доступ
ЦСР 6 – Чиста вода (проєкт UNDP/GIZ)	Відновлення свердловин, модернізація водогону

ЦСР 7 – Доступна енергія Встановлення сонячних панелей на комунальних будівлях

ЦСР 11 – Сталий розвиток громад Безбар'ерна інфраструктура, smart city сервіси

ЦСР 13 – Боротьба зі зміною клімату План адаптації, програми енергоефективності

ЦСР 17 – Партнерства Залучення міжнародної техпідтримки UNDP, UNO

ВИСНОВКИ

1. У процесі аналізу теоретичних підходів було з'ясовано, що Цілі сталого розвитку, які визначені Організацією Об'єднаних Націй до 2030 року, охоплюють ключові аспекти соціального, економічного, екологічного та інституційного розвитку. Водночас локалізація ЦСР – тобто їх адаптація до умов конкретного населеного пункту або громади – вимагає врахування місцевого природно-ресурсного потенціалу, обмежень, культурних особливостей та географічних факторів.

2. У результаті проведеного аналізу було підтверджено, що розвиток громад в посткризових реаліях потребує нових комплексних управлінських підходів, стратегічного бачення й мобілізації доступних ресурсів. ЦСР є універсальним інструментом, що дозволяє системно підійти до вирішення локальних викликів, адаптувати глобальні цілі до місцевих умов і забезпечити довготривалу стійкість регіонального розвитку громади.

3. Чернігівська міська громада є прикладом територіального утворення, яке після масштабних руйнувань 2022 року розпочало активну фазу відновлення й модернізації за підтримки міжнародних партнерів (ПРООН, GIZ, ЄС, уряди Латвії та Німеччини). Дослідження показало, що цей період також відзначився підвищеною увагою до компонентів сталого розвитку – особливо в секторах охорони здоров'я, водопостачання, енергоефективності та інституційної стійкості.

4. Проведений нами аналіз засвідчив, що: 4.1. Інституційне середовище громади демонструє тенденцію до стратегічного планування, участі в міжнародних ініціативах і програмно-цільового підходу до розвитку. Проте, на даний момент відсутній формалізований механізм координації ЦСР на постійній основі, зокрема не створено окрему координаційну раду або підрозділ сталого розвитку.

4.2. У сфері водопостачання (ЦСР 6) було реалізовано низку важливих проєктів: відновлено водогони та впроваджено технічну модернізацію системи водопостачання та водовідведення.

4.3. У сфері охорони здоров'я (ЦСР 3) було здійснено важливі напрямки, а саме побудова модульних медичних закладів, оновлення діагностичного обладнання й реконструкція закладів первинної медичної допомоги.

4.4. У напрямі енергоефективності (ЦСР 7) громада здійснює заходи з енергомоніторингу бюджетних закладів, а також упровадження енергоефективних рішень у комунальній інфраструктурі. Попри це, потенціал цього напрямку залишається невикористаним, зокрема, в контексті розвитку відновлюваних джерел енергії.

5. Соціальна мобілізація громади активізується завдяки тренінгам, форумам і залученню мешканців до консультацій. Проте, рівень участі громадян у плануванні розвитку громади залишається низьким через недостатню кількість каналів комунікації, недостатній рівень інформування та брак довіри до інституцій.

6. Аналіз, проведений у рамках нашого дослідження, виявив, що основними сильними сторонами Чернігівської громади є доступ до зовнішнього фінансування, експертна підтримка та висока мотивація населення громади на місцевому рівні. Серед слабких сторін було відзначено недостатній рівень координації, обмежені власні ресурси та нерівномірність розвитку різних секторів. Підкреслено необхідність створення інтегрованої системи моніторингу досягнення ЦСР, що дасть змогу громаді контролювати ефективність заходів і своєчасно вдосконалювати систему стратегії розвитку.

7. Імплементация ЦСР в Чернігівській міській громаді знаходиться на стадії початково-середнього рівня: сформовано окремі цілісні ініціативи, проте відсутня комплексна система управління, охоплення всіх 17 цілей та міжсекторальна інтеграція. В основному реалізуються проєкти, спрямовані на кризове реагування або технічне відновлення, у той час як сталий розвиток потребує довгострокового планування, участі громади та адаптації політик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. GIZ Ukraine. German-Ukrainian cooperation in sustainable urban recovery [Електронний ресурс]. – 2024.
2. UNDP Ukraine. Supporting Sustainable Recovery and Development in Chernihiv region [Електронний ресурс]. – 2024.
3. Агентство відновлення. Проєкти у Чернігівській області [Електронний ресурс]. – 2024.
4. Аналітичний центр Cedos. Цілі сталого розвитку: аналіз локалізації у 20 громадах України. – 2023. – [Електронний ресурс].
5. Величко В. А., Мартин А. Г., Новаковська І. О. Моніторинг ґрунтів України – проблеми землевпорядного, ґрунтознавчого та наукового забезпечення. Вісник аграрної науки. 2020. № 7. С. 5-16.
6. Європейський Союз в Україні. Відбудова Чернігова: проєкти підтримки громад [Електронний ресурс]. – 2023.
7. Латвійське агентство розвитку. Проєкти в Чернігові [Електронний ресурс]. – 2024.
8. Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна» / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2017. URL: <http://bit.ly/2zWeCYa>.
9. Національна доповідь про прогрес впровадження Цілей сталого розвитку в Україні (2020) [Електронний ресурс].
10. Омаров Ш. А. О. науково-практичні аспекти впровадження *концепції* сталого розвитку: зарубіжний і вітчизняний досвід.
11. Патицька Х.О. Комплексний підхід до визначення сутності територіальної громади. Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених (Львів, 21-22 травня 2015 року). Львів, 2015. С. 13-17.
12. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12> (дата звернення: 17.10.2023)

13. Про Стратегію сталого розвитку «Україна -2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015.
URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
14. Програма розвитку ООН в Україні. Форум громад Чернігівщини – синергія відновлення [Електронний ресурс]. – 2023.
15. Розвиток громад в умовах війни: міжнародний досвід для України / Під ред. І. Гриценка. – Київ: НІСД, 2023. – 128 с.
16. Ситник О.І. Імплементация Цілей сталого розвитку в умовах децентралізації: проблеми та перспективи // Державне управління: теорія і практика. – 2022. – № 3. – С. 45–52.
17. Угода мерів щодо клімату та енергії. План дій сталого енергетичного розвитку м. Чернігів [Електронний ресурс]. – 2015.
18. Український центр стратегічних досліджень. Локалізація ЦСР в українських громадах: методичні рекомендації. – Київ, 2022. – 46 с.
19. Цілі сталого розвитку: порядок денний до 2030 року [Електронний ресурс]. – ООН в Україні.
20. Чернігівська міська рада. Офіційний вебсайт [Електронний ресурс]. – <https://www.chernigiv-rada.gov.ua/>
21. Чернігівська обласна військова адміністрація. Стратегія регіонального розвитку Чернігівської області на 2021–2027 роки. – Чернігів: ОВА, 2020. – 92 с.